

Przewidywanie miejsc wiązania nukleosomów w genomie drożdży

Aleksander Jankowski

Uniwersytet Warszawski
Wydział Matematyki, Informatyki i Mechaniki

8 października 2009

Promotorzy:

Jerzy Tiuryn
Uniwersytet Warszawski

Shyam Prabhakar
Genome Institute of Singapore

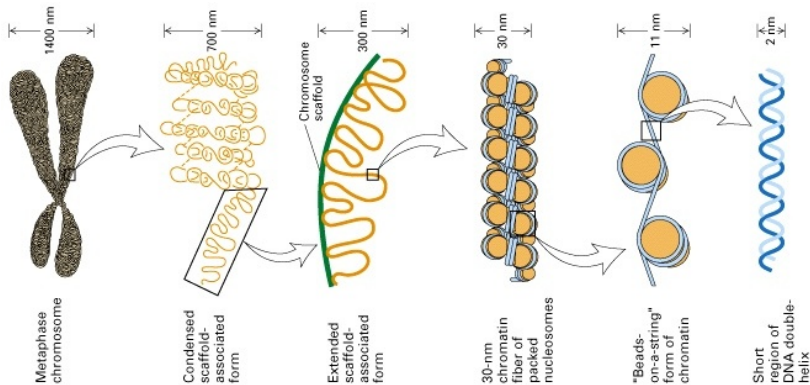
Outline

- 1 Wprowadzenie
- 2 Model wiązania nukleosomów
- 3 Model termodynamiczny
- 4 Wyniki
- 5 Podsumowanie

Outline

- 1 Wprowadzenie
- 2 Model wiązania nukleosomów
- 3 Model termodynamiczny
- 4 Wyniki
- 5 Podsumowanie

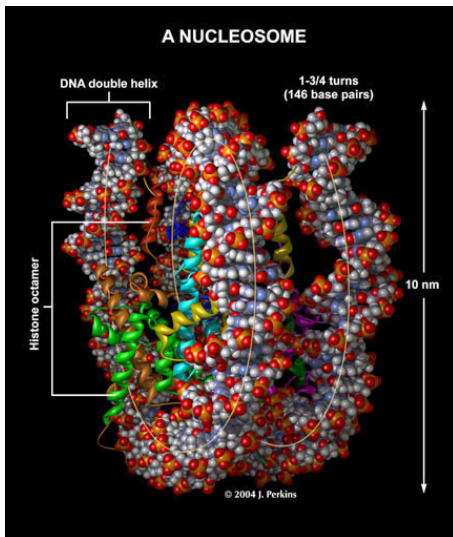
Wyższe rzędy struktury DNA

Źródło: H. Lodish et al., *Molecular Cell Biology*

Organizacja nukleosomów

- Rdzeń każdego nukleosomu jest kompleksem ośmiu białek histonowych.
- Nawija się nań fragment podwójnej helisy DNA długości 147 par zasad (bp).
- Symetryczna struktura rdzenia wymusza bardzo regularny i zasadniczo powtarzający się układ nukleosomów.
- Nukleosomy występują na przemian z „łącznikowymi” fragmentami DNA długości 5-80 bp, zazwyczaj około 50 bp. Struktura zbudowana z nukleosomów i łączników bywa nazywana „koralami na nici”.
- Organizacja nukleosomów jest ściśle związana z regulacją transkrypcji genów, pozwalając na łatwiejszy dostęp do regionów pełniących funkcje regulatorowe.
- Struktura nukleosomów jest niemal identyczna u wszystkich eukariotów żyjących na Ziemi.

Źródło: <http://bio.research.ucsc.edu/people/boeger/ResearchInterests.htm>

Podstawowa referencja i źródło danych

nature

Vol 458 | 19 March 2009 | doi:10.1038/nature07667

LETTERS

The DNA-encoded nucleosome organization of a eukaryotic genome

Noam Kaplan^{1*}, Irene K. Moore^{3*}, Yvonne Fondufe-Mittendorf³, Andrea J. Gossett⁴, Desiree Tillo⁵, Yair Field¹, Emily M. LeProust⁶, Timothy R. Hughes^{5,7,8}, Jason D. Lieb⁴, Jonathan Widom³ & Eran Segal^{1,2}

Nucleosome organization is critical for gene regulation¹. In living cells this organization is determined by multiple factors, including the action of chromatin remodellers², competition with site-specific DNA-binding proteins³, and the DNA sequence preferences of the nucleosomes themselves^{4,5}. However, it has been difficult to estimate the relative importance of each of these mechanisms *in vivo*^{7,9–11}, because *in vivo* nucleosome maps reflect the combined action of all influencing factors. Here we determine the importance of nucleosome DNA sequence preferences experimentally by measuring the genome-wide occupancy of nucleosomes assembled on purified yeast genomic DNA. The resulting map, in which nucleosome occupancy is governed only by the intrinsic sequence preferences of nucleosomes, is similar to *in vivo*

pair and the genome-wide average coverage per base pair (see Methods).

The nucleosome organizations of the *in vitro* and *in vivo* maps are notably similar, although not identical (Fig. 1), with a correlation of 0.74 between the nucleosome occupancy per base pair (Fig. 2a). On the scale of individual nucleosomes, the *in vitro* data separate regions that are enriched in nucleosomes *in vivo* from regions depleted of nucleosomes with high accuracy (Supplementary Fig. 1). Similarly, we found a significant correspondence between the positions of stable nucleosomes in the two maps (Supplementary Fig. 2). This high degree of similarity between the maps indicates that nucleosome sequence preferences have a dominant role in determining *in vivo* nucleosome organization.

Dostępne dane

- W roku 2009, Kaplan i wsp. uzyskali pierwsze mapy pokrycia całego genomu drożdży nukleosomami *in vitro* i *in vivo*.
- Celem ich eksperymentu było zbadanie pokrycia nukleosomami *in vitro*, zależnego tylko od powinowactwa nukleosomów do sekwencji DNA.
- Wiązanie nukleosomów *in vitro* nie jest zaburzone przez konkurencję czynników transkrypcyjnych i innych czynników wiążących się z DNA.
- Do moich obliczeń używałem mapy pokrycia nukleosomami *in vitro*, uzyskanej z 9.3M odczytów sekwencji związanych z nukleosomami, dających się jednoznacznie zmapować na genom drożdży. Wśród odczytów było 5.3M różnych fragmentów sekwencji.

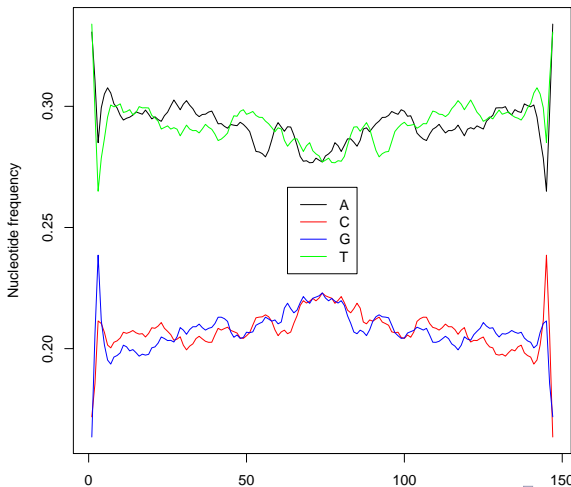
Outline

- 1 Wprowadzenie
- 2 Model wiązania nukleosomów**
- 3 Model termodynamiczny
- 4 Wyniki
- 5 Podsumowanie

Model wiązania nukleosomów

- Budujemy model probabilistyczny, który opíše powinowactwo nukleosomu do różnych fragmentów sekwencji DNA.
- Naszym celem jest przypisanie każdej sekwencji genomowej o długości 147 pewnej liczby rzeczywistej, opisującej dopasowanie tej sekwencji do nukleosomu.
- *Składowa pozycyjna* opisuje powinowactwo pary nukleotydów na ustalonej pozycji na nukleosomie do nukleosomu.
- *Składowa niezależna od pozycji* opisuje uśrednione powinowactwo sekwencji długości 5 do nukleosomu.
- Nazewnictwo:
 - sekwencja długości k = k -mer
(np. sekwencja długości 5 = 5-mer)
 - para nukleotydów = 2-mer = dinukleotydy

Powinowactwo poszczególnych nukleotydów do nukleosomu zależy od pozycji na nukleosomie

Składowa pozycyjna

- Załóżmy, że mamy ustalone wagi $N_i(pq)$ dla każdych $1 \leq i \leq 146$, $p, q \in \Sigma = \{A, C, G, T\}$.
- Będziemy interpretować $N_i(pq)$ jako prawdopodobieństwo napotkania dinukleotydu pq na i -tej pozycji nukleosomu. W szczególności $N_i(\cdot)$ jest rozkładem prawdopodobieństwa.
- Możemy uogólnić definicję N_i aby uwzględnić pojedyncze nukleotydy.
- Dla $1 \leq i \leq 146$ i $p \in \Sigma$, kładziemy $N_i(p) = \sum_{q \in \Sigma} N_i(pq)$.
- Załóżmy, że S jest sekwencją genomową długości 147. Wówczas definiujemy składową pozycyjną \mathcal{N} następująco:

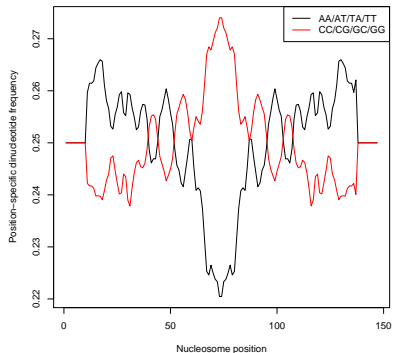
$$\mathcal{N}(S) = N_1(S_1) \cdot \prod_{i=1}^{146} \frac{N_i(S_i S_{i+1})}{N_i(S_i)} = N_1(S_1 S_2) \cdot \prod_{i=2}^{146} \frac{N_i(S_i S_{i+1})}{N_i(S_i)}.$$

Składowa pozycyjna

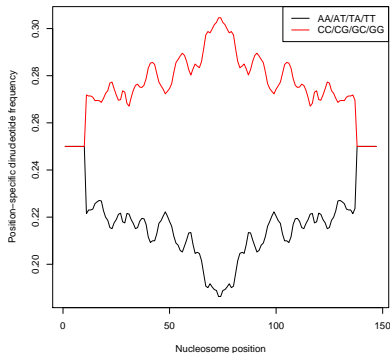
- Niech i będzie pozycją na nukleosomie, zaś p, q nukleotydami.
- Wagi $N_i(pq)$ zostały wyliczone na podstawie odczytów sekwencji związanych z nukleosomami *in vitro*.
- Aby zapobiec efektom brzegowym w miejscach cięcia przez nukleazę mikrokokalną, używamy tylko środkowych 127 bp z sekwencji związanych z nukleosomami.
- Wbudowujemy symetrię w model: $N_i(pq) = N_{146-i}(pq)$.
- Rozważamy trzy warianty:
 - Double-normalised variant (**D**): $n_i(pq) = \frac{\#_i(pq)}{\sum_{j=1}^{146} \#_j(pq)}$.
 - Relative variant (**R**): $n_i(pq) = \frac{\#_i(pq)}{\text{Overall}(pq)}$, gdzie Overall(\cdot) jest rozkładem prawdopodobieństwa dinukleotydów w całym genomie.
 - Null variant (**Z**).

Warianty składowej pozycyjnej

Double-normalised variant (D)

Relative variant (R)

Składowa niezależna od pozycji

- Załóżmy, że mamy ustalone wagi $L(p_1 \dots p_5)$ dla każdego 5-meru $p_1, \dots, p_5 \in \Sigma$.
- Będziemy interpretować $L(p_1 \dots p_5)$ jako prawdopodobieństwo napotkania 5-meru $p_1 \dots p_5$ w sekwencji związanej z nukleosomem. W szczególności $L(\cdot)$ jest rozkładem prawdopodobieństwa.
- Podobnie jak dla składowej pozycyjnej, możemy uogólnić definicję L aby uwzględnić 4-mery.
- Dla $p_1, \dots, p_4 \in \Sigma$, kładziemy $L(p_1 \dots p_4) = \sum_{q \in \Sigma} L(p_1 \dots p_4 q)$.
- Załóżmy, że S jest sekwencją genomową długości 147. Wówczas definiujemy składową niezależną od pozycji \mathcal{L} następująco:

$$\mathcal{L}(S) = L(S_1 \dots S_5) \cdot \prod_{i=2}^{143} \frac{L(S_i \dots S_{i+4})}{L(S_i \dots S_{i+3})}$$

Składowa niezależna od pozycji

- Niech $p_1 \dots p_5$ będzie 5-merem (sekwencją nukleotydów długości 5).
- Wagi $L(p_1 \dots p_5)$ zostały wyliczone na podstawie odczytów sekwencji związanych z nukleosomami *in vitro*.
- Aby zapobiec efektom brzegowym w miejscach cięcia przez nukleazę mikrokokalną, używamy tylko środkowych 127 bp z sekwencji związanych z nukleosomami.
- Rozważamy trzy warianty:

- Natural (**N**): $L(p_1 \dots p_5) = \frac{\#(p_1 \dots p_5)}{\sum_{q_1, \dots, q_5 \in \Sigma} \#(q_1 \dots q_5)}$.
- Relative (**R**):

$$L(p_1 \dots p_5) = \frac{\frac{\text{Overall}(p_1 \dots p_5)}{\#(p_1 \dots p_5)}}{\sum_{q_1, \dots, q_5 \in \Sigma} \frac{\text{Overall}(q_1 \dots q_5)}{\#(q_1 \dots q_5)}}$$

- Null (**Z**): $L(p_1 \dots p_5) = \left(\frac{1}{4}\right)^5$.

Łączna miara dopasowania

- Załóżmy, że S jest sekwencją genomową długości 147.
- Łączna miara dopasowania jest wyliczana jako

$$\text{Score}(S) = \ln \frac{\mathcal{L}(S)}{\mathcal{N}(S)}.$$

Outline

- 1 Wprowadzenie
- 2 Model wiązania nukleosomów
- 3 Model termodynamiczny**
- 4 Wyniki
- 5 Podsumowanie

Termodynamiczny model wiązania nukleosomów

- Załóżmy teraz, że S jest sekwencją genomową całego chromosomu.
- Niech \mathcal{C} będzie przestrzenią wszystkich dopuszczalnych konfiguracji nukleosomów na sekwencji S . Dopuszczalną konfiguracją jest taki zbiór nukleosomów długości 147 bp (reprezentowanych przez ich pozycje początkowe na S), że żadne dwa nukleosomy na siebie nie zachodzą.

Termodynamiczny model wiązania nukleosomów

- Dla każdej konfiguracji $c \in \mathcal{C}$, składającej się z k nukleosomów o pozycjach początkowych $c[1], \dots, c[k]$, przypisujemy statystyczną wagę

$$W_c[S] = \prod_{i=1}^k \tau \cdot \exp(\beta \cdot \text{Score}(S[c[i] \dots c[i] + 146])),$$

gdzie τ i β są ustalonymi parametrami, zaś $S[k \dots l]$ oznacza podsekwencję S od pozycji k do pozycji l włącznie.

- Parametr τ można interpretować jako stężenie nukleosomów, a β jako odwrotność temperatury. Przyjmując rozkład Boltzmannna na \mathcal{C} , możemy określić prawdopodobieństwo każdej konfiguracji $c \in \mathcal{C}$:

$$P(c|S) = \frac{W_c[S]}{\sum_{c' \in \mathcal{C}} W_{c'}[S]}.$$

Termodynamiczny model wiązania nukleosomów

- Znalezienie konfiguracji $c \in \mathcal{C}$ maksymalizującej $P(c|S)$ jest bardzo kłopotliwe, ze względu na wykładniczy koszt przeszukiwania całej przestrzeni kombinacji \mathcal{C} .
- Ponadto, przywiązywanie się do najbardziej prawdopodobnej konfiguracji może być zwodnicze, gdyż można zaniedbać podzbiór podobnych konfiguracji o większym łącznym prawdopodobieństwie.
- Zastosujemy inne podejście. naszym celem będzie policzenie, dla każdej pozycji na S , średniego pokrycia tej pozycji nukleosomami, rozumianego jako prawdopodobieństwo, że dana pozycja jest pokryta przez jakiś nukleosom.
- Aby to osiągnąć, użyjemy programowania dynamicznego, aby dla każdej pozycji na S policzyć prawdopodobieństwo, że jakiś nukleosom zaczyna się właśnie na tej pozycji.

Kroczymy naprzód...

Wyliczamy ciąg F_1, \dots, F_M , gdzie $M = |S|$. Liczba F_i będzie sumą statystycznych wag wszystkich dopuszczalnych konfiguracji na podsekwencji S_1, \dots, S_i :

$$F_0 := 1 \quad (\text{dla pełności}),$$

$$F_i := F_{i-1} \quad \text{dla } 1 \leq i \leq 146,$$

$$F_i := F_{i-1} + F_{i-147} \cdot \tau \cdot \exp(\beta \cdot \text{Score}(S[i-146 \dots i]))$$

dla $147 \leq i \leq M$.

Ten wzór wyraża fakt, że każda konfiguracja c na podsekwencji S_1, \dots, S_i spełnia dokładnie jeden z poniższych warunków:

- 1 c nie pokrywa pozycji $S[i]$, wobec czego można o niej myśleć jak o konfiguracji nukleosomów na S_1, \dots, S_{i-1}
- 2 c zawiera nukleosom pokrywający pozycje $S[i-146 \dots i]$ (a na podsekwencji S_1, \dots, S_{i-147} może być cokolwiek).

...i wstecz

Wyliczamy ciąg R_1, \dots, R_M , gdzie $M = |S|$. Liczba R_i będzie sumą statystycznych wag wszystkich dopuszczalnych konfiguracji na podsekwencji S_i, \dots, S_M :

$$\begin{aligned}R_{M+1} &:= 1 \quad (\text{dla pełności}), \\R_i &:= R_{i+1} \quad \text{dla } M - 145 \leq i \leq M, \\R_i &:= R_{i+1} + R_{i+147} \cdot \tau \cdot \exp(\beta \cdot \text{Score}(S[i \dots i + 146])) \\&\quad \text{dla } 1 \leq i \leq M - 146.\end{aligned}$$

Łączymy kroki naprzód z krokami wstecz

Wpierw zauważmy, że z definicji F_i i R_i ,

$$F_M = R_1 = \sum_{c \in \mathcal{C}} W_c[S].$$

Możemy teraz łatwo policzyć prawdopodobieństwo $P_i[S]$ umieszczenia nukleosomu zaczynającego się na pozycji $1 \leq i \leq M - 146$ sekwencji S :

$$P_i[S] = \frac{F_{i-1} \cdot \tau \cdot \exp(\beta \cdot \text{Score}(S[i \dots i + 146])) \cdot R_{i+147}}{R_1}.$$

Średnie pokrycie nukleosomami, rozumiane jako prawdopodobieństwo, że dana pozycja i jest pokryta przez jakiś nukleosom, może być teraz wyliczone następująco:

$$\sum_{k=0}^{146} P_{i-k}[S].$$

Outline

- 1 Wprowadzenie
- 2 Model wiązania nukleosomów
- 3 Model termodynamiczny
- 4 Wyniki**
- 5 Podsumowanie

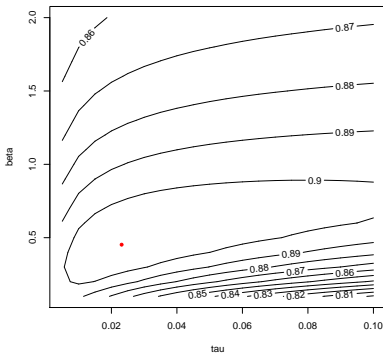
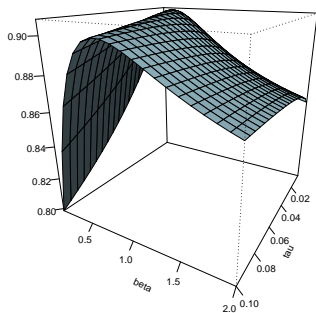
Optymalne wartości τ i β dla genomu drożdży

		Składowa pozycyjna (\mathcal{N})		
		D	R	Z
Skt. nzl. od pozycji (\mathcal{L})	N	$\tau = 0.0160$ $\beta = 0.3415$ korelacja 59.9%	$\tau = 0.0354$ $\beta = 0.2956$ korelacja 71.7%	$\tau = 0.0148$ $\beta = 0.3353$ korelacja 59.2%
	R	$\tau = 0.0105$ $\beta = 0.7918$ korelacja 90.3%	$\tau = 0.0231$ $\beta = 0.4524$ korelacja 90.8%	$\tau = 0.0100$ $\beta = 0.7593$ korelacja 89.4%
Z	$\tau = 8.16 \cdot 10^{-13}$ $\beta = 3.50 \cdot 10^{-6}$ korelacja 37.4%	$\tau = 0.0306$ $\beta = 0.9160$ korelacja 87.5%	—	

Optymalne wartości τ i β dla całej nierepetytywnej części genomu drożdży (10.8M bp = 89.3% genomu).

Dla tych wartości τ i β podana jest też korelacja Pearsona między przewidywanym i obserwowanym *in vitro* pokryciem nukleosomami.

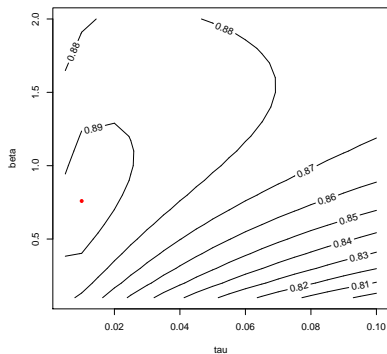
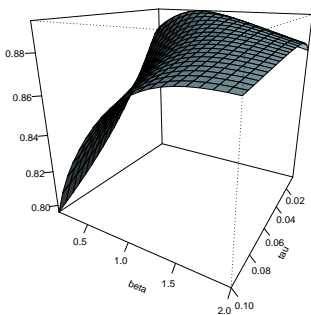
Przewidywania pełnego modelu

Optymalne wartości: $\tau = 0.0231$, $\beta = 0.4524$, korelacja 90.8%.

Dla porównania, najlepszym wynikiem uzyskanym przez Kaplana i wsp. jest 88.0%.

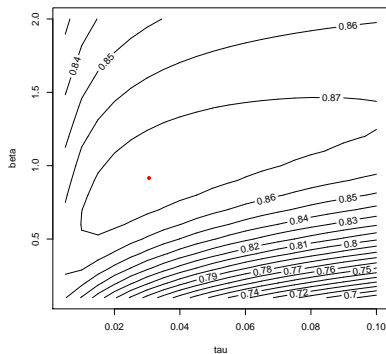
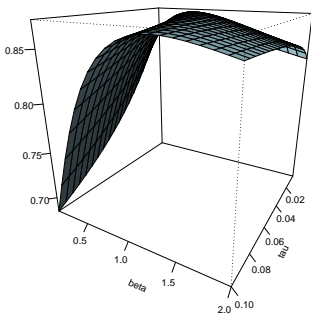
Przewidywania samej składowej niezależnej od pozycji

Optymalne wartości: $\tau = 0.0100$, $\beta = 0.7593$, korelacja 89.4%.

Dla porównania, wynikiem uzyskanym przez Kaplana i wsp. w analogicznym przypadku (P_L -only model) jest 87.6%.

Przewidywania samej składowej pozycyjnej

Optymalne wartości: $\tau = 0.0306$, $\beta = 0.9160$, korelacja 87.5%.

Dla porównania, wynikiem uzyskanym przez Kaplana i wsp. w analogicznym przypadku (P_N -only model) jest 82.0%.

Outline

- 1 Wprowadzenie
- 2 Model wiązania nukleosomów
- 3 Model termodynamiczny
- 4 Wyniki
- 5 Podsumowanie**

Podsumowanie

- Naszym celem jest stworzenie modelu dobrze opisującego wiązanie nukleosomów i czynników transkrypcyjnych.
- Celem pracy magisterskiej było powtórzenie wyników uzyskanych przez Kaplana i wsp. oraz zbadanie wpływu parametrów modelu na jego wierność.
- Opis użytych metod w oryginalnym artykule był bardzo niejasny, wobec czego testowałem różne warianty modelu wiązania nukleosomów.
- W najlepszych wariantach, uzyskaliśmy lepsze wyniki niż podane w oryginalnym artykule.

Dalszy rozwój

- Całościowy model wiązania nukleosomów i czynników transkrypcyjnych.
- Więzy na długość łączników między kolejnymi nukleosomami (wymuszone przez interakcje między nimi w skali molekularnej).
- Uwzględnienie potwierdzonego doświadczalnie współdziałania między czynnikami transkrypcyjnymi.